

Lineární zobrazení

Ondřej Klíma

Lineární zobrazení – p.1/12

Příklady zobrazení mezi prostory

- Je-li A matice typu $m \times n$, pak násobení touto maticí, lze vidět jako zobrazení $f : T^n \rightarrow T^m$, $f(\mathbf{u}) = A \cdot \mathbf{u}$ (vektory píšeme sloupcově).
- Osová souměrnost v $\mathbb{R}^2$ (např. podle osy x , „prohození souřadnic“, ...).
Předpis: $f(x, y) = (x, -y)$ ($f(x, y) = (y, x)$) lze psát i maticově ...
- Projekce $f : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^2$, $f(x, y, z) = (x, y)$.

Co chceme aby taková přirozená zobrazení splňovala?

Lineární zobrazení – p.2/12

Nechť $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ a $(\mathbf{W}, +, \cdot)$ jsou dva vektorové prostory nad týmž tělesem T . Nechť $f : \mathbf{V} \rightarrow \mathbf{W}$ je zobrazení splňující následující podmínky:

$$(\forall \mathbf{u}, \mathbf{v} \in \mathbf{V})(f(\mathbf{u} + \mathbf{v}) = f(\mathbf{u}) + f(\mathbf{v})),$$

$$(\forall s \in T)(\forall \mathbf{u} \in \mathbf{V})(f(s \cdot \mathbf{u}) = s \cdot f(\mathbf{u})).$$

Pak f se nazývá **lineární zobrazení** vektorového prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ do vektorového prostoru $(\mathbf{W}, +, \cdot)$.

Především je f homomorfismus grup a platí tedy:

$$f(\mathbf{o}) = \mathbf{o} \quad \text{a} \quad (\forall \mathbf{u} \in \mathbf{V})(f(-\mathbf{u}) = -f(\mathbf{u})).$$

Lineární zobrazení — příklady

- **Násobení maticí:** $A \cdot (\mathbf{u} + \mathbf{v}) = A \cdot \mathbf{u} + A \cdot \mathbf{v}$,
 $A \cdot (s \cdot \mathbf{u}) = s \cdot A \cdot \mathbf{u}$.
- **Souměrnosti, projekce — ano, co obecně?**
 $f : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$, $f((x, y)) = x^2 + y^2$ není lineární zobrazení.
(Další příklady $f((x, y, z)) = (x + 1, y, y)$, $f((x, y)) = xy$,
...)
- **Pro matici A je zobrazení $f : Mat_{2,2}(\mathbb{R}) \rightarrow Mat_{2,2}(\mathbb{R})$,**
 $f(X) = A \cdot X$ lineární.
- **zobrazení $f : Mat_{2,2}(\mathbb{R}) \rightarrow Mat_{2,2}(\mathbb{R})$, $f(X) = |X|$ není**
lineární.
- **Derivace polynomů:** $\phi : \mathbb{R}_n[x] \rightarrow \mathbb{R}_{n-1}[x]$, $\phi(f) = f'$, tj.
 $\phi(a_n x^n + a_{n-1} x^{n-1} + \dots + a_2 x^2 + a_1 x + a_0) =$
 $na_n x^{n-1} + (n-1)a_{n-1} x^{n-2} + \dots + 2a_2 x + a_1$.

Je-li lineární zobrazení f vektorových prostorů $(V, +, \cdot)$ a $(W, +, \cdot)$ současně bijekcí množiny V na množinu W , pak říkáme, že f je **izomorfismus** vektorového prostoru $(V, +, \cdot)$ na vektorový prostor $(W, +, \cdot)$.

Nechť α je báze n -dimenzionálního prostoru V nad tělesem T . Pak zobrazení $\phi : V \rightarrow T^n$, které vektoru přiřadí jeho souřadnice v bázi α je izomorfismus vektorových prostorů.

Pro $\mathbf{v} = (s_1, s_2, \dots, s_n)_\alpha$ a $\mathbf{u} = (t_1, t_2, \dots, t_n)_\alpha$ máme
 $\phi(\mathbf{v} + \mathbf{u}) = (s_1 + t_1, s_2 + t_2, \dots, s_n + t_n)_\alpha = \phi(\mathbf{v}) + \phi(\mathbf{u})$.

Pro $\mathbf{v} = (s_1, s_2, \dots, s_n)_\alpha$ a $t \in T$ máme
 $\phi(t \cdot \mathbf{v}) = (t \cdot s_1, t \cdot s_2, \dots, t \cdot s_n)_\alpha = t \cdot \phi(\mathbf{v})$.

Základní vlastnosti a pojmy

- složení dvou lineárních zobrazení je lineární zobrazení
- inverzní zobrazení k izomorfismu vektorových prostorů je izomorfismus.

Nechť V, W jsou vektorové prostory nad týmž tělesem a f je lineární zobrazení. Pro libovolnou podmnožinu $M \subseteq V$ klademe $f(M) = \{f(\mathbf{u}) \mid \mathbf{u} \in M\}$.

Speciálně $f(V)$ nazýváme **obraz** lineárního zobrazení. (Značí se též $Im(f)$.)

Dále množina vektorů $Ker(f) = \{\mathbf{u} \in V \mid f(\mathbf{u}) = \mathbf{o}\}$ se nazývá **jádro** lineárního zobrazení f .

Věta.

Nechť $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ a $(\mathbf{W}, +, \cdot)$ jsou vektorové prostory nad tělesem T a nechť $f : \mathbf{V} \rightarrow \mathbf{W}$ je lineární zobrazení těchto vektorových prostorů. Pak:

- Jádro $\text{Ker}(f)$ tohoto lineárního zobrazení f je podprostor vektorového prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$.
- Zobrazení f je prosté právě tehdy, když $\text{Ker}(f) = \{\mathbf{o}\}$.
- Pro každý podprostor $\mathbf{U}$ vektorového prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ je $f(\mathbf{U})$ podprostor ve vektorovém prostoru $(\mathbf{W}, +, \cdot)$.
- $\text{Im}(f) = f(\mathbf{V})$ je podprostor $(\mathbf{W}, +, \cdot)$.

Je-li navíc $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ n -dimenzionální vektorový prostor, potom $\dim(\text{Ker}(f)) + \dim(\text{Im}(f)) = n$.

Lineární zobrazení – p.7/12

Jednozačné určení pomocí báze

Věta.

Nechť $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ a $(\mathbf{W}, +, \cdot)$ jsou vektorové prostory nad tělesem T konečných dimenzí. Nechť dále vektory $\mathbf{v}_1, \mathbf{v}_2, \dots, \mathbf{v}_n$ tvoří bázi prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$. Pak pro každou volbu vektorů $\mathbf{z}_1, \mathbf{z}_2, \dots, \mathbf{z}_n \in \mathbf{W}$ existuje jediné lineární zobrazení $f : \mathbf{V} \rightarrow \mathbf{W}$ těchto vektorových prostorů takové, že $f(\mathbf{v}_1) = \mathbf{z}_1, f(\mathbf{v}_2) = \mathbf{z}_2, \dots, f(\mathbf{v}_n) = \mathbf{z}_n$.

Pozn: věta platí i v případě, kdy $(\mathbf{W}, +, \cdot)$ nemá konečnou dimenzi.

Lineární zobrazení – p.8/12

Nechť $\alpha = (\mathbf{v}_1, \mathbf{v}_2, \dots, \mathbf{v}_n)$ je báze vektorového prostoru V ;
 $\beta = (\mathbf{w}_1, \mathbf{w}_2, \dots, \mathbf{w}_m)$ je báze vektorového prostoru W ;
a $f : V \rightarrow W$ je lineární zobrazení.

Nechť pro každé $j \in \{1, 2, \dots, n\}$ jsou souřadnice vektoru $f(\mathbf{v}_j)$ v bázi β rovny $(a_{1j}, a_{2j}, \dots, a_{mj})_\beta$.

Pak matice $A = (a_{ij})$ typu $m \times n$ nad T se nazývá **matice lineárního zobrazení f v bázích α a β** . (od α k β .)

Pro $\mathbf{v} \in V$, $\mathbf{v} = (x_1, x_2, \dots, x_n)_\alpha$, $f(\mathbf{v}) = (y_1, y_2, \dots, y_m)_\beta$ platí

$$\begin{pmatrix} y_1 \\ y_2 \\ \vdots \\ y_m \end{pmatrix} = A \cdot \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ \vdots \\ x_n \end{pmatrix}.$$

Maticy zobrazení — poznámky

Důležitý příklad:

Matice přechodu od báze α k bázi β je matice lineárního zobrazení (a totiž identity) prostoru do sebe v bázi α a β .

Existuje vzájemně jednoznačná korespondence mezi všemi lineárními zobrazeními z V do W a matice příslušného typu.

V této korespondenci skládání zobrazení odpovídá násobení matic.

Pro lineární zobrazení $f : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ určené vztahy
 $f((1, 1, 1)) = (1, 2, 3)$, $f((1, 1, 0)) = (1, 0, -1)$,
 $f((0, 1, 1)) = (1, 1, 1)$ dejte matici tohoto zobrazení v
kanonické bázi.

$${}_{\epsilon}F_{\alpha} = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 2 & 0 & 1 \\ 3 & -1 & 1 \end{pmatrix} \quad {}_{\epsilon}P_{\alpha} = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

$${}_{\epsilon}F_{\epsilon} = {}_{\epsilon}F_{\alpha} \cdot {}_{\alpha}P_{\epsilon} = {}_{\epsilon}F_{\alpha} \cdot ({}_{\epsilon}P_{\alpha})^{-1}$$

$${}_{\epsilon}F_{\epsilon} = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 \\ 1 & -1 & 2 \\ 2 & -3 & 4 \end{pmatrix}$$

Změna báze

Nechť $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ a $(\mathbf{W}, +, \cdot)$ jsou nenulové prostory
konečných dimenzí nad tělesem T ;

nechť α a β jsou dvě báze prostoru $\mathbf{V}$;

a γ a δ jsou dvě báze prostoru $\mathbf{W}$;

nechť ${}_{\beta}P_{\alpha}$ je matice přechodu od báze α k bázi β ;

a ${}_{\delta}P_{\gamma}$ je matice přechodu od báze γ k bázi δ ;

nechť $f : \mathbf{V} \rightarrow \mathbf{W}$ je lineární zobrazení mezi uvedenými
prostory a ${}_{\gamma}F_{\beta}$ je matice zobrazení f v bázích β a γ .

Pak matice ${}_{\delta}F_{\alpha}$ zobrazení f v bázích α a δ je rovna

$${}_{\delta}F_{\alpha} = {}_{\delta}P_{\gamma} \cdot {}_{\gamma}F_{\beta} \cdot {}_{\beta}P_{\alpha}.$$